

ÇİN KAYNAKLARINDA GEÇEN HUNLAR VE GÖK-TÜRKLERİN KURTTAN TÜREYİŞ (GÖK-BÖRÜ) EFSANELERİ VE "TÜRK" SÖZCÜĞÜNÜN ETİMOLOJİK AÇIKLAMASI:

1-HUN TÜRKLERİNİN KIZ KULESİ VE KURTTAN TÜREYİŞ (GÖK-BÖRÜ) EFSANESİ

Türkiyede yaşayanlar olarak İstanbul boğazındaki Kız Kulesi ve Mersin ilimiz Erdemli açıklarında deniz ortasındaki Kız Kalesini biliriz.

Kız Kulesi efsanesi Hun Türklerinde de bulunmakta. Çin kaynaklarında geçen efsane şu şekildedir.

Gao-che'ların Xiong-nu'lar (Hun Türkleri)Hakkında Anlattığı Kurt Efsanesi şu şekildedir:

"Xiong-nu'ların Chan-yü'sünün (Hun Kağanının) karısı, çok güzel iki kız çocuğu doğurdu. [Görünüşleri o kadar güzeldi ki] ülke halkı, onların birer kutsal ruh olabileceklerini düşündü. Chan-yü dedi ki: 'Ben bu [kadar güzel kızlara] sahibim, [dünür olarak] bir insana layık olabilir miyim? Onları [gelin olarak] Gök'e (Tanrı'ya) vereceğim.' dedi. [Bu yüzden] ülkenin kuzey kesimindeki ıssız bir araziye, yüksek bir kule inşa ettirdi ve kızları onun üzerine yerleştirdi. [Sonra da] 'Gök [Tanrı] gelip alsın.' dedi. [Aradan] üç yıl geçince kızların annesi onları geri [getirmek] istedi. Chan-yü: 'Olmaz, hala vakti gelmedi.' dedi. [Ardından] bir yıl daha geçtikten sonra yaşlı bir kurt çıkageldi ve kulenin dibinde gece gündüz ulumaya başladı. Bunu gören küçük kız: 'Babamız, bizim Gök ile birlikte olmamızı istiyor. Şimdi buraya bir kurt geldi. [Belki de] o bir tanrısal varlıktır veya iyiye işaretir.' dedi [ve evden çıkarak kurdun yanına gitmek istedi.] Ablası, [kız kardeşinin söylediklerine] çok şaşırıldı: 'Bu bir hayvandır, bu yüzden [ona varıp] anne babanı küçük düşürme.' dedi [ve] onu takip etmeyi reddetti. [Ablasını dinlemeyen küçük] kız kardeş, kurdun karısı oldu. [Küçük kız kardeş ile kurdun] bir erkek çocuğu oldu. [Sonra kurttan] çoğalanlar, millet oldular. Bu nedenle onların (Xiong-nu'ların) insanların söylediği uzun [havalı] şarkıları (veya türküleri), uluyan bir kurdun [sesine] benzer."

Hun Türklerinin Kız Kulesi ve Kurttan Türeyiş efsanesi ile; Türkler'in Tanrıdan kut alan Ulu bir ulus olduğu ve Türklerde kız çocuklara verilen değer sembolik bir dille anlatılmakta.

KAYNAKÇA:

Orijinal Kaynak 《魏书·卷一百三·高车传》 (Weishu, Cilt 103, Gaoche Bölümü)

Orijinal Çince Metin (Klasik Çince):

匈奴单于生二女，姿容甚美。国人皆以为神。单于曰：“吾有此女，安可配人？将以与天。”乃于国北无人之地筑高台，置二女其上曰：“请天自迎之。”经三年，其母欲迎之。单于曰：“不可，未彻之间耳。”复一年，乃有一老狼，昼夜守台嗥呼。其小女曰：“吾父处我于此，欲以与天。而今狼来，或是神物，天使之然。”将下就之。其姊大惊曰：“此是畜生，无乃辱父母。”妹不从，下为狼妻而产子。后遂滋繁成国。故其民好引声长歌，又似狼嗥。

Orijinal Kaynak 《北史·卷九十八·高车传》 (Beishi, Cilt 98, Gaoche Bölümü)

Orijinal Çince Metin (Klasik Çince):

匈奴单于生二女，姿容甚美，国人皆以为神。单于曰：“吾有此女，安可配人？将以与天。”乃于国北无人之地筑高台，置二女其上曰：“请天自迎之。”经三年，其母欲迎之。单于曰：“不可，未彻之间耳。”复一年，乃有一老狼，昼夜守台嗥呼。其小女曰：“吾父处我于此，欲以与天。而今狼来，或是神物，天使之然。”将下就之。其姊大惊曰：“此是畜生，无乃辱父母。”妹不从，下为狼妻而产子。后遂滋繁成国。故其民好引声长歌，又似狼嗥。

Tarihsel Arka Plan ve Açıklamalar

Gaoche (高车) ve Tiele (铁勒): "Weishu" metninde bahsedilen Gaoche, Çin kaynaklarında Tiele olarak da geçen ve kökenleri Hiung-nu'ya dayanan bir Türk halklar konfederasyonudur. Gaoche ("Yüksek Arabalılar") ismi, kullandıkları tekerlekleri yüksek arabalardan gelir.

Efsanenin Anlamı: Bu efsane, birçok Türk halkında görülen kurdu ata olarak kabul eden "kurt türeyiş efsanesi motifinin en eski örneklerinden biridir. Efsane, halkın kökenini ve neden uzun, uluyu andıran şarkılar söylediklerini mitolojik bir dille açıklamaktadır.

《北史》(Beishi) ile İlişkisi: 《北史》 (Kuzey Hanedanlıklar Tarihi), 《魏书》 'yu da kapsayan daha sonraki ve daha kapsamlı bir tarihi derlemedir. 《魏书》 'daki Gaoche bölümünün içeriği büyük olasılıkla 《北史》'in ilgili ciltlerinde (98. cilt gibi) tekrarlanmış ve korunmuştur.

"Weishu" ve "Beishi"deki metinler neredeyse aynı olsa da, bu iki kaynağın derlenme süreci ve tarihsel bağlamına dair bazı önemli noktalar vardır:

1. Kaynak İlişkisi: "Weishu", Kuzey Wei Hanedanlığı'nın (386-535) resmi tarihi olup, daha erken bir dönemde derlenmiştir. "Beishi" ise Tang Hanedanlığı döneminde (626-649), "Weishu" da dahil olmak üzere kuzey hanedanlıklarına dair tarihleri bir araya getiren ve özetleyen daha sonraki bir eserdir. Bu nedenle, "Beishi"deki kayıt büyük olasılıkla "Weishu"daki bilgiyi aktarmaktadır.
2. Efsanenin Tarihsel Değeri: Bu efsane, Türk köken mitlerinin Çinli tarihçiler tarafından kayda geçirilmiş en eski örneklerinden biridir. Sadece bir halkın kökenini anlatmakla kalmaz, aynı zamanda bozkır kültüründe önemli bir yeri olan kurt ata inancını ve bu inancın müzik kültürüne (uzun hava/uluma benzeri şarkılar) nasıl yansıdığını da gösterir.
3. Kültürel Kodlar: Efsanedeki "yüksek kule" ve "Gök'e (Tanrı'ya) sunma" motifleri, eski Türklerdeki Gök-Tanrı inancı ile güçlü bir şekilde örtüşmektedir. Kurt, bu kozmik düzende bir elçi veya Tanrı'nın yeryüzündeki tezahürü olarak tasvir edilmiş olabilir.

2- ÇİN KAYNAKLARINDA GEÇEN GÖKTÜRLERE AİT GÖK-BÖRÜ EFSANELERİ:

🐾 Efsanenin Orijinal Çince Metinleri:

Kaynak Eser: 《周書》 (Zhōu Shū) - Kuzey Zhou Hanedanlığı'nın (MS 557-581) resmi tarihi.
· Bölüm: 卷五十 列傳第四十二 異域下 (Juan 50, Liezhuan 42, Yiyu Xia) - "50. Cilt, 42. Biyografi: Yabancı Bölgeler Bölümü - Aşağı Kısım".
İçerdiği Kısım: 突厥 (Tūjué) - "Türkler".
Editörlüğü Yapan: Tang Hanedanlığı tarihçisi Linghu Defen .
Not: 《周書》, günümüze ulaşan en eski Çince kaynaklardan biridir ve Türkler hakkında bu derece ayrıntılı bilgi vermesi bakımından son derece kıymetlidir.

Orijinal Çince Metin ve Transkripsiyonu

Aşağıda, üzerine çalışmak istediğiniz orijinal metni, açıklamalarıma uygun olarak düzenlenmiş bir şekilde bulacaksınız.

Orijinal Çince Metin:

突厥者，蓋匈奴之別種，姓阿史那氏。別為部落。後為鄰國所破，盡滅其族。有一兒，年且十歲，兵人見其小，不忍殺之，乃刖其足，棄草澤中。有牝狼以肉飼之。及長，與狼合，遂有孕。彼鄰國者，復使人殺之，見狼在側，並欲殺狼。狼遂逃於高昌國之北山。山有洞穴，穴內有平壤茂草，周回數百里，四面俱山。狼匿其中，遂生十男。十男長大，外托妻孕，其後各有一姓，阿史那即一也。子孫蕃育，漸至數百家。經數世，相與出穴，臣於茹茹。居金山之陽，為茹茹鐵工。金山形似兜鍪，其俗謂兜鍪為「突厥」，遂因以為號焉。

Latince Harflerle Transkripsiyonu (Pinyin):

Tūjué zhě, gài Xiōngnú zhī bié zhǒng, xìng Āshǐnà shì. Bié wèi bùluò. Hòu wèi lín guó suǒ pò, jìn miè qí zú. Yǒu yī ér, nián qiě shí suì, bīng rén jiàn qí xiǎo, bù rěn shā zhī, nǎi yuè qí zú, qì cǎo zé zhōng. Yǒu pìn láng yǐ ròu sì zhī. Jí zhǎng, yǔ láng hé, suì yǒu yùn. Bǐ lín guó zhě, fù shǐ rén shā zhī, jiàn láng zài cè, bìng yù shā láng. Láng suì táo yú Gāochāng guó zhī

běi shān. Shān yǒu dòngxué, xué nèi yǒu píng rǎng mào cǎo, zhōu huí shù bǎi lǐ, sìmiàn jù shān. Láng nì qízhōng, suì shēng shí nán. Shí nán zhǎng dà, wài tuō qī yùn, qí hòu gè yǒu yī xìng, Āshīnà jí yī yě. Zī sūn fán yù, jiàn zhì shù bǎi jiā. Jīng shù shì, xiāng yǔ chū xué, chén yú Rú rú. Jū Jīnshān zhī yáng, wèi Rú rú tiě gōng. Jīnshān xíng sì dōumóu, qí sù wèi dōumóu wèi "Tūjué", suì yīn yī wéi hào yān.

🇹🇷 Türkçe Çeviri

Türkler, kabaca Hiung-nu'ların (Hunlar) bir kolu sayılır, soyadları Aşina'dır. Ayrı bir kabile oluştururlar. Daha sonra komşu bir devlet tarafından yenilgiye uğratıldılar ve ırkları neredeyse tamamen yok edildi. (Yıkımdan kurtulan) on yaşında bir çocuk vardı, askerler onun küçük olduğunu görüp öldürmeye kıyamadı, (sadece) onun ayaklarını kesip bir bataklığa attılar. Bir dişi kurt onu etle besledi. Çocuk büyüyünce kurtla çiftleşti ve (kurt) hamile kaldı. O komşu ülkenin kralı, (çocuğun hâlâ hayatta olduğunu duyunca) onu öldürmesi için tekrar (birini) gönderdi. Elçi (gittiğinde) çocuğun kurdun yanında olduğunu gördü ve ikisini de öldürmek istedi. Kurt bunun üzerine Gaochang (Turfan) ülkesinin kuzeyindeki dağlara kaçtı. Dağda bir mağara vardı, mağaranın içinde düz topraklar ve gür otlaklar, çevresi yüzlerce li, dört tarafı dağlarla çevriliydi. Kurt burada saklandı ve nihayet on erkek çocuk doğurdu. On erkek çocuk büyüdü, dışarıdan eş alıp hamile bıraktılar, sonradan her birinin bir soyadı oldu, Aşina bunlardan biridir. Soyaları çoğaldı, giderek yüzlerce aileye ulaştı. Birkaç nesil sonra, birlikte mağaradan çıktılar ve Ruru'lara (Avarlar) tabi oldular. Altın Dağ'ın (Altay Dağları) güneyinde yaşadılar ve Ruru'lara demirci oldular. Altın Dağ'ın şekli bir tolga (miğfer) gibiydi, onların geleneklerinde tolga'ya "Tūjué" denilirdi, bu nedenle de bunu (kendilerine) isim olarak aldılar.

Açıklamalar

1. Köken ve Aşina Ailesi: Metin, Türklerin kökenini Hiung-nu'lara (Hunlar) dayandırır ve yönetici hanedanın Aşina (Āshīnà) ailesi olduğunu belirtir. Aşina ailesi, tarihteki Göktürk Kağanlığı'nı kuran ve yöneten hanedandır .
2. Kurttan Türeyiş Efsanesi: Bu metinde anlatılan dişi kurt tarafından beslenme ve kurttan doğan 10 çocuk motifi, Türklerin en önemli köken efsanelerinden biridir. Benzer anlatılar diğer Çin kaynaklarında (örneğin 《北史》 Béishǐ) da bulunur. Bu mitolojik anlatı, bir soyun devamının mucizevi bir şekilde kurtarılması temasını işler.
3. Kutsal Mağara ve Coğrafya: Kurtun sığındığı mağara, etrafı dağlarla çevrili, korunaklı ve verimli bir yerdir. Bu tasvir, Türk halk kültüründeki Ergenekon Destanı ile benzerlikler gösterir. Mağaranın Gaochang (Turfan) ülkesinin kuzeyindeki dağlarda olduğu belirtilir.
4. Tarihi Bağlam: Metinde Türklerin, Ruru (茹茹) yani Avarlar'a tabi oldukları ve onlar için demir işçiliği yaptıkları anlatılır. Bu, Göktürklerin tarih sahnesine çıkışlarından önceki siyasi durumu anlamamızı sağlar.
5. Çin Tarih Yazımına Ait Bakış Açısı: "Komşu bir devlet tarafından yok edilme" veya "dışarıdan eş alıp hamile bırakma" gibi ifadeler, Çinli tarihçilerin kendi medeniyet merkezli bakış açılarını ve komşu halkların kökenlerini açıklama biçimlerini yansıtır.

"Türk" Adının Etimolojik Analizi

"Türk" adının kökeni konusunda çeşitli teoriler vardır. 《周書》'ta anlatılan hikaye, bu konudaki en erken ve en ünlü açıklamalardan biridir, ancak modern etimolojik çalışmalar farklı kökenlere işaret eder.

《周書》'taki Açıklama (Göktürklerin Kendi Köken Açıklaması): Metne göre, Türklerin yaşadığı Altın Dağ (Jīnshān - Altay Dağları) bir tolga'ya (dōumóu - miğfer) benziyordu. Onların dilinde (Göktürkçede) tolga'ya "Tūjué" deniliyordu ve bu ses, Çinlilerin Türkleri tanımlamak için kullandığı "Tūjué" kelimesinin kaynağı oldu. Bu, adın bir eşyadan (miğfer) türediğini iddia eden bir etimoloji hikayesidir. Bu hikaye, büyük olasılıkla Göktürklerin kendi kökenlerine dair anlattığı bir efsanenin Çin kayıtlarına yansımadır .

Modern Etimolojik Görüşler:

"Güçlü, Kuvvetli" Anlamı: Yaygın kabul gören teoriye göre, "Türk" kelimesi Eski Türkçedeki "tür-" veya "töre-" fiiliyle (türemek?/düzen kurmak?) veya daha çok kabul gören şekliyle, Eski Türkçede ve diğer Türk dillerinde var olan "türk" sözcüğüyle (güç, kuvvet, olgunluk, türe/millet anlamlarında) bağlantılıdır. Buna göre "Türk", "güçlü, kuvvetli olan" anlamına gelir .

"Türemek" ile Bağlantı: Bir diğer görüş ise kelimenin yine "türe-" (kanun, töre) fiili veya "tür-" (türemek, çoğalmak) köküyle ilişkili olabileceğini öne sürer .

Çince "Tūjué" Yazımı: Çinliler, Türk adını kendi dillerinin fonetiğine uyarlayarak "Tūjué" (突厥) şeklinde yazmışlardır. Bu, Türklerle ilgili Çin kaynaklarındaki standart kullanımdır.

Özetle, 《周書》'taki "miğfer" açıklaması, tarihî bir değere sahip bir köken hikayesidir. Modern dilbilimsel veriler ise adın "güç/kuvvet" veya "türe/töre" gibi anlamlarla bağlantılı olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu göstermektedir.

***

Diğer Kaynaklarda geçen efsaneler:

Türklerin Kurttan Türeyişleri ile ilgili Efsane, birden fazla kaynaktan geçmekle birlikte, en kapsamlı hali 《周書》(Zhoushu) ve 《冊府元龜》(Cefu Yuangui)'de yer alır.

1. 《周書》(Zhoushu) - 50. Bölüm, 908. Sayfa (突厥傳)

突厥者，蓋匈奴之別種，姓阿史那氏。別為部落。後為鄰國所破，盡滅其族。有一兒，年且十歲，兵人見其小，不忍殺之，乃刖其足，棄草澤中。有牝狼以肉飼之。及長，與狼合，遂有孕。彼王聞此兒尚在，重遣殺之。使者見狼在側，並欲殺狼。狼遂逃於高昌國之北山。山有洞穴，穴內有平壤茂草，周回數百里，四面俱山。狼匿其中，遂生十男。十男長大，外托妻孕，其後各有一姓，阿史那即一也。子孫蕃育，漸至數百家。經數世，相與出穴，臣於茹茹。居金山之陽，為茹茹鐵工。金山形似兜鍪，其俗謂兜鍪為「突厥」，遂因以為號焉。

2. 《冊府元龜》(Cefu Yuangui) - 956. Bölüm, 11252a-b. Sayfa (外臣部·種落)

突厥之先，平涼雜胡也，蓋匈奴之別種，姓阿史那氏。後魏太武帝滅沮渠氏，阿史那以五百家奔茹茹，世居金山，工於鐵作。金山形似兜鍪，俗號兜鍪為突厥，因以為號。或云：突厥之先，出於索國，在匈奴之北。其部落大人曰阿謗步，兄弟十七人，其一曰伊質泥師都，狼所生也。

阿謗步等性並愚癡，國遂被滅。泥師都既別感異氣，能徵召風雨。娶二妻，云是夏神、冬神之女也。一孕而生四男：其一變為白鴻；其一國於阿輔水、劍水之間，號為契骨；其一國於處折水；其一居踐斯處折施山，即其大兒也。山上仍有阿謗步種類，多寒露，大兒為出火溫養之，咸得全濟。遂共奉大兒為主，號為突厥，即訥都六設也。訥都六有十妻，所生子皆以母族為姓，阿史那是其小妻之子也。訥都六死，十母子內欲擇立一人，乃相率於大樹下，共為約曰：向樹跳躍，能最高者，即推立之。阿史那子年幼而跳最高者，諸子遂奉以為主，號阿賢設。此說雖殊，然終狼種也。

📖 Efsanenin Türkçe Çevirisi

1. 《周書》 Çevirisi:

Türkler, muhtemelen Hunların bir kolu olup, Aşina (阿史那) soyadını taşırlar. Ayrı bir kabile halindeydiler. Daha sonra komşu ülkeler tarafından mağlup edilip, soyu neredeyse tamamen yok edildi. On yaşında bir çocuk, askerler onun küçük olduğunu görüp öldürmeye kıyamadılar, sadece ayaklarını kesip bataklıkta terk ettiler. Bir dişi kurt onu etle besledi. Çocuk büyüyünce kurt ile çiftleşti ve kurt hamile kaldı. Ülkenin kralı bu çocuğun hâlâ hayatta olduğunu duyunca, onu öldürmek için tekrar birilerini gönderdi. Elçiler yanındaki kurdu görünce onu da öldürmek istedi. Kurt kaçıp Gaochang (Turfan) ülkesinin kuzeyindeki dağa sığındı. Dağda bir mağara vardı, mağaranın içinde düz topraklar ve gür otlaklar, etrafı yüzlerce li ile dağlarla çevriliydi. Kurt burada saklanarak on erkek çocuk doğurdu. On erkek çocuk büyüdü, dışarıdan eş alıp hamile bıraktılar, sonradan her birinin ayrı bir soyadı oldu, Aşina bunlardan biridir. Soyları çoğalarak yüzlerce aile haline geldi. Nesiller sonra birlikte mağaradan çıkıp Ruru (柔然, Avarlar) devletine tabi oldular. Altın Dağ'ın (Jinshan, Tanrı Dağları veya Altay) güney eteklerinde yerleşerek Ruru'lara demircilik yaptılar. Altın Dağ'ın şekli bir "doumou" (兜鍪, miğfer) benziyordu, onların geleneğinde miğfere "Türk" (Tujue) denildiğinden, bunu kendilerine ad olarak aldılar.

2. 《冊府元龜》 Çevirisi:

Türklerin ataları, Pingliang'daki (平涼) karma Hu (胡, yabancı) kabilelerindendi, muhtemelen Hunların bir kolu olup Aşina (阿史那) soyadını taşırlar. ... Başka bir görüşe göre: Türklerin ataları, Suo Ülkesi'nden (索國) çıkmıştır, Hunların kuzeyindedir. Kabilesinin reisi Abangbu (阿謗步) idi, on yedi kardeşti, bunlardan biri Yizhi Nishidu (伊質泥師都) idi ve kurt tarafından doğurulmuştu. Abangbu ve diğerlerinin kişilikleri aptalcaydı, ülkeleri sonunda yıkıldı. Nishidu ise ayrıca olağanüstü bir esirden (göksel bir güç/ruh) etkilenmişti, rüzgar ve yağmuru çağırabiliyordu. İki kadınla evlendi, bunların Yaz Tanrısı'nın ve Kış Tanrısı'nın kızları olduğu söylenir. Biri bir defasında dört erkek çocuk doğurdu: Bunlardan biri ak bir kuğuya (bazı çevirilerde "beyaz turna") dönüştü. Bir diğeri, Afu Suyu (阿輔水, muhtemelen Abakan Nehri) ile Jian Suyu (劍水, muhtemelen Yenisey'in bir kolu) arasında bir ülke kurdu, adı Çik (契骨, Kırgızların eski bir adı) oldu. Bir diğeri, Chuzhe Suyu'nda (處折水, muhtemelen Yenisey Nehri) bir ülke kurdu. En büyükleri olan diğeri ise Jiansichuzheshi Dağı'nda (踐斯處折施山, muhtemelen Batı Sayan Dağları) yaşadı. Dağda hala Abangbu'nun soyundan gelen insanlar vardı, hava çok soğuktu ve çiy düşüyordu, büyük oğul onlar için ateş yakıp ısıtarak hepsinin kurtulmasını sağladı. Böylece hep birlikte büyük oğulu reis olarak kabul ettiler, ona "Türk" (Tujue) unvanını verdiler, bu kişi Neduliu Şad (訥都六設) idi. Neduliu'nun on karısı vardı, doğan oğulların hepsi annelerinin soyadını aldı, Aşina onun küçük karısından olan oğluydu. Neduliu ölünce, on anne çocukları arasından birini seçmek istedi, böylece hep birlikte büyük bir ağacın altında toplanıp şöyle anlaştılar: Ağaca doğru sıçrayacaklar, en yükseğe sıçrayabileni seçeceklerdi. Aşina'nın oğlu yaşça en küçük olmasına rağmen en yükseğe o

sıçradı, diğer oğullar da onu reis olarak kabul ettiler, ona Axian Şad (阿賢設) unvanını verdiler. Bu anlatı (diğerinden) farklı olsa da, sonuçta kurt soyundan gelmektedir.

Efsanenin Ana Hatları ve Anlamı

Bu efsane, tarihsel olarak Göktürk Kağanlığı'nı kuran ve yöneten Aşina (Ashina) ailesinin meşruiyetini sağlamak için anlatılmış bir köken mitidir. İşte efsanenin önemli unsurları ve anlamları:

- Kurt Motifi: Efsanenin en belirgin ögesi, Türklerin kurttan türeyişidir. 《周書》 ve 《冊府元龜》 bu motifi işler. Bu, Aşina ailesinin ve yönettiği topluluğun olağanüstü, tanrısal bir kaynaktan geldiğini ve yönetmeye layık olduğunu vurgular. "Kurt" atalarla kurulan bu bağ, göçebe yaşam ve savaşçılıkla da ilişkilendirilir.
- Demircilik: 《周書》 versiyonunda, Türklerin Altın Dağ'ın güneyinde "Ruru"lara (Avarlar) demircilik yapması önemli bir ayrıntıdır. Eski Türk topluluklarında demircilik, sadece pratik bir zanaat değil, aynı zamanda kutsal ve güçlü bir meslekti. Bu, Türklerin maden işlemedeki ustalığını ve askeri başarılarıyla olan muhtemel bağlantısını gösterir.
- "Türk" Adının Kökeni: 《周書》, "Türk" adının, şekli miğfere benzeyen Altın Dağ'dan ve "miğfer" anlamına gelen "Tūjué" kelimesinden geldiğini aktarır. Bu, "Türk" adına dair tarihi kayıtlarda yer alan bir açıklama girişimidir, ancak modern dilbilimciler tarafından kabul gören bir etimoloji değildir. Yine de, adın erken dönemde nasıl anlaşıldığına dair tarihsel bir ipucu sunar.
- Coğrafi İşaretler: Efsanede adı geçen Abakan Irmağı, Yenisey Irmağı ve Sayan Dağları, Güney Sibiryaya bölgesindedir. Bu da Göktürklerin erken dönemdeki anavatanının burası olduğu görüşüyle örtüşür. Kırgızların da bu bölgede konuşlandırılması coğrafi doğruluğu destekler.
- Liderin Belirlenme Biçimi: 《冊府元龜》 versiyonundaki, liderin bir ağaca en yükseğe zıplayan kişi olarak belirlenmesi, Türk devlet geleneğindeki "kut" (tanrısal yetki/lütuf) anlayışını yansıtır. Liderliğin sadece veraset yoluyla değil, liyakate ve tanrısal işarete bağlı olduğunu gösterir. Yaşça en küçük olan Aşina'nın oğlunun kazanması, onun "kut"a sahip olduğunun kanıtıdır.
- Farklı Anlatıların Bir Arada Olması: 《冊府元龜》'nün, Türklerin kökenine dair 《周書》'takinden farklı (Pingliang/Suo Ülkesi gibi) bir başlangıç anlatısını da kaydetmesi, bu konudaki sözlü geleneklerin ve tarih yazımındaki farklı yaklaşımların bir yansımasıdır. Derleyiciler, muhtemelen elindeki tüm bilgileri kayda geçirmeyi hedeflemiştir.

***

ÇİN KAYNAKLARINDA GEÇEN GÖK-BÖRÜ EFSANESİ İLE TÜRKLERİN ATALARININ KURDUĞU SUO ÜLKESİ (索國) VE SAKA BAĞI:

İskitler, Çin kaynaklarında Suo (Saka) adıyla anılmaktadır.

Suo Ülkesi, Çin tarihi kayıtları olan Zhou Shu (周書) ve Bei Shi (北史) adlı kitaplarda geçen, eski Türklerin atalarının kurduğu kayıtlara geçmiş bir ülkedir.

Zhou Shu (周書): MS 636'da tamamlanan, Kuzey Zhou hanedanlığının (557-581) resmi tarihidir. "Türkler Üzerine Bölüm" (突厥傳), Türkler hakkında günümüze ulaşan en eski kapsamlı Çinli kaynaktır.

Bei Shi (北史): MS 659'da tamamlanan, Kuzey Wei, Doğu/Batı Wei, Kuzey Qi ve Kuzey Zhou dahil olmak üzere Kuzey hanedanlıklarının birleşik bir tarihidir. Zhou Shu'daki birçok bilgiyi, biraz farklı bir anlatımla ve ek detaylarla aktarır.

Her iki metin de Türklerin kökenini açıklamak için bir dizi efsanevi anlatı sunar. İşte "Suo Ülkesi" anlatısının detaylı incelemesi:

1. Zhou Shu (周書) - 50. Cilt, Türkler Üzerine Bölüm (突厥傳)

Orijinal Metin (Klasik Çince):

突厥者，蓋匈奴之別種，姓阿史那氏。別為部落。後為鄰國所破，盡滅其族。有一兒，年且十歲，兵人見其小，不忍殺之，乃刖其足，棄草澤中。有牝狼以肉飼之。及長，與狼合，遂有孕。彼鄰國者，復遣人殺之。見狼在側，欲並殺之。狼遂逃於高昌國之北山。山有洞穴，穴內有平壤茂草，周回數百里，四面俱山。狼匿其中，遂生十男。十男長大，外托妻孕，其後各有一姓，阿史那即一也。子孫蕃育，漸至數百家。經數世，相與出穴，臣於茹茹。居金山之陽，為茹茹鐵工。金山形似兜鍪，其俗謂兜鍪為「突厥」，遂因以為號焉。

又曰：或云突厥之先出於索國，在匈奴之北。其部落大人曰阿謗步，兄弟十七人。其一日伊質泥師都，狼所生也。阿謗步等性並愚癡，國遂被滅。泥師都既別感異氣，能徵召風雨。娶二妻，云是夏神、冬神之女也。一孕而生四男。其一變為白鴻；其一國於阿輔水、劍水之間，號為契骨；其一國於處折水；其一居踐斯處折施山，即其大兒也。山上仍有阿謗步種類，並多寒露。大兒為出火溫養之，咸得全濟。遂共奉大兒為主，號為突厥，即訥都六設也。訥都六有十妻，所生子皆以母族為姓。阿史那是其小妻之子也。訥都六死，十母子內欲擇立一人，乃相率於大樹下，共為約曰，向樹跳躍，能最高者，即推立之。阿史那子年幼而跳最高者，諸子遂奉以為主，號阿賢設。

Açıklamalı Çeviri:

İlk Kısım (Temel Köken ve Kurt Efsanesi):

突厥者，蓋匈奴之別種，姓阿史那氏。: "Türkler, kabaca Hiung-nu'ların (Hunlar) bir koludur, soyadı Aşina'dır."

有一兒... 有牝狼以肉飼之。: "Bir çocuk vardı... (onu öldürmeyip) ayaklarını kesip bataklığa attılar. Bir dişi kurt onu etle besledi."

及長，與狼合，遂有孕。: "Büyüyünce, kurt ile birleşti ve (kurt) hamile kaldı."

狼遂逃於高昌國之北山... 遂生十男。: "Kurt, Gaochang (Kara-hoço) ülkesinin kuzey dağlarına kaçtı... (orada) on erkek çocuk doğurdu."

子孫蕃育... 號為突厥: "Soyları çoğaldı... (Yaşadıkları) Altın Dağ (Altay) miğfere benziyordu, onların geleneğinde miğfere 'Türk' denirdi, bu nedenle bunu isim olarak aldılar."

İkinci Kısım (Suo Ülkesi Anlatısı - "又曰" yani "Yine denir ki" ile başlar):

或云突厥之先出於索國, 在匈奴之北。: "Bazıları der ki, Türklerin ataları Suo Ülkesi'nden çıkmadır, Hiung-nu'ların kuzeyindedir."

其部落大人曰阿謗步, 兄弟十七人。其一曰伊質泥師都, 狼所生也。: "Onların kabile reisinin adı Abangbu idi, on yedi kardeşti. Birinin adı Yizhi Nishidu idi, (o) kurt tarafından doğurulmuştu."

阿謗步等性並愚癡, 國遂被滅。: "Abangbu ve diğerlerinin tabiatları aptalca idi, bu yüzden ülkeleri yok edildi."

泥師都既別感異氣, 能徵召風雨。: "Nishidu ise olağanüstü bir enerjiden etkilenmişti, rüzgar ve yağmuru çağırabilirdi."

娶二妻... 一孕而生四男。: "İki kadınla evlendi... (bir eşi) bir batında dört erkek çocuk doğurdu."

其一變為白鴻; 其一國於阿輔水、劍水之間, 號為契骨; 其一國於處折水; 其一居踐斯處折施山, 即其大兒也。: "Birisi ak bir kuğuya dönüştü; biri Afu Suyu (Kem Nehri?) ve Jian Suyu (Yenisey Nehri?) arasında, Kırgız (Qigu) olarak adlandırılan bir ülke kurdu; biri Chuzhe Suyu'nda bir ülke kurdu; biri Jiansi Chuzheshi Dağı'na yerleşti, bu onun en büyük oğluydu."

大兒為出火溫養之, 咸得全濟。遂共奉大兒為主, 號為突厥, 即訥都六設也。: "En büyük oğul onlar için ateş çıkarıp ısıtarak hepsinin kurtulmasını sağladı. Böylece hep birlikte en büyük oğulu reis olarak kabul ettiler ve ona Türk adını verdiler; yani Nedülü Şad (Nedu-liu She)."

阿史那是其小妻之子也。: "Aşina, onun küçük eşinden olan oğluydu."

***

2. Bei Shi (北史) - 99. Cilt, Türkler Üzerine Bölüm (突厥傳) - İlgili Kısımlar

1. RİVAYET: Batı Kökeni (西海之右)

Orijinal Metin:

突厥者, 其先居西海之右, 獨為部落, 蓋匈奴之別種也。姓阿史那氏。

Çeviri:

突厥者: "Türkler"

其先居西海之右: "Onların ataları, Batı Denizi'nin sağ (batı) kıyısında yaşadı."

獨為部落: "Müstakil (tek başına) bir kabile idi."

蓋匈奴之別種也: "Kabaca Hiung-nu'ların (Hunlar) bir koludur."

姓阿史那氏: "Soyadları Aşina'dır."

Açıklama:

Bu, en kısa ve en doğrudan köken açıklamasıdır. Coğrafi olarak "Batı Denizi" (西海) ifadesi tartışmalıdır; Hazar Denizi, Aral Gölü hatta uzaktan Karadeniz veya Balkaş Gölü olarak yorumlanabilir. Bu rivayet, Türklerin batılı, bağımsız bir Hun kolu olduğu fikrini temsil eder.

---

2. RİVAYET: Pingliang Kökeni (平涼雜胡)

Orijinal Metin:

又或云: 突厥本平涼雜胡, 姓阿史那氏。魏太武皇帝滅沮渠氏, 阿史那以五百家奔茹茹。世居金山, 工於鐵作。金山形似兜鍪, 俗號兜鍪為「突厥」, 因以為號。

Çeviri:

又或云: "Yine bazıları der ki:"

突厥本平涼雜胡: "Türkler aslen Pingliang'daki karma (karışık) Hu halklarıdır."

姓阿史那氏: "Soyadları Aşina'dır."

魏太武皇帝滅沮渠氏: "Wei Hanedanı'nın İmparatoru Taiwu, Juqu ailesini (Kuzey Liang hanedanlığını) yıktığında,"

阿史那以五百家奔茹茹: "Aşina (boyu), beş yüz aile ile (Zhu)Zhu'ların (Cücenler / Rouran) yanına sığındı."

世居金山: "Nesiller boyu Altın Dağ'da (Jinshan / Altay Dağları) yaşadılar."

工於鐵作: "Demir işlemede ustaydılar."

金山形似兜鍪: "Altın Dağ'ın şekli bir dōumóu'ya (miğfer/savaş başlığı) benziyordu."

俗號兜鍪為「突厥」: "Onların geleneğinde dōumóu'ya 'Türk' (Tūjué) denirdi."

因以為號: "Bu nedenle bunu (kendilerine) isim olarak aldılar."

Açıklama:

Bu rivayet, Türkleri Çin sınırlarına daha yakın bir bölge olan Pingliang (bugünkü Gansu eyaletinde) ile ilişkilendirir. Tarihi bir olay olan Kuzey Wei'nin Kuzey Liang'ı yıkması (MS 439) üzerine Aşina boyunun Cücenler'e sığınması ve onlar için demircilik yapması, diğer kaynaklarla da doğrulanan daha somut bir tarihsel anlatıdır. "Türk" isminin miğferden geldiği etimolojisi efsanevi olsa da, Türklerin demir işlemedeki ününü ve Altay Dağları ile olan güçlü bağını vurgular.

---

3. RİVAYET: Suo Ülkesi Kökeni (索國) ve Kurttan Türeyiş Efsanesi

Bu, en detaylı ve mitolojik anlatıdır. Bei Shi, bu hikayeyi Zhou Shu'dan neredeyse kelimesi kelimesine alıntılamıştır.

Orijinal Metin:

又曰：突厥之先，出於索國，在匈奴之北。其部落大人曰阿謗步，兄弟十七人。其一曰伊質泥師都，狼所生也。阿謗步等性並愚癡，國遂被滅。泥師都既別感異氣，能徵召風雨。娶二妻，云是夏神、冬神之女也。一孕而生四男。其一變為白鴻；其一國於阿輔水、劍水之間，號為契骨；其一國於處折水；其一居踐斯處折施山，即其大兒也。山上仍有阿謗步種類，並多寒露。大兒為出火溫養之，咸得全濟。遂共奉大兒為主，號為突厥，即訥都六設也。訥都六有十妻，所生子皆以母族為姓。阿史那是其小妻之子也。訥都六死，十母子內欲擇立一人，乃相率於大樹下，共為約曰，向樹跳躍，能最高者，即推立之。阿史那子年幼而跳最高者，諸子遂奉以為主，號阿賢設。

Çeviri ve Açıklamalı Anlatım:

又曰：突厥之先，出於索國，在匈奴之北。

Çeviri: "Yine denir ki: Türklerin ataları, Suo Ülkesi'nden çıkmadır, Hiung-nu'ların kuzeyindedir."

Açıklama: Hikayeye giriş. "Suo Ülkesi" mitolojik bir yerdir.

其部落大人曰阿謗步，兄弟十七人。其一曰伊質泥師都，狼所生也。

Çeviri: "Onların kabile reisinin adı Abangbu idi, on yedi kardeşti. Birinin adı İçji Nişidu (Yizhi Nishidu) idi, (o) kurt tarafından doğurulmuştu."

Açıklama: Kurt ata motifi burada devreye girer. Nişidu, ilahi/kutsal bir varlık olarak tasvir edilir.

阿謗步等性並愚癡，國遂被滅。泥師都既別感異氣，能徵召風雨。

Çeviri: "Abangbu ve diğerlerinin tabiatları aptalca idi, bu yüzden ülkeleri yok edildi. Nişidu ise olağanüstü bir enerjiden (veya havadan) etkilenmişti, rüzgar ve yağmuru çağırabilirdi."

Açıklama: Felaketin sebebi ve kahramanın (Nişidu) olağanüstü güçleri vurgulanıyor.

娶二妻，云是夏神、冬神之女也。一孕而生四男。

Çeviri: "İki kadınla evlendi, (onların) Yaz Tanrısı ve Kış Tanrısı'nın kızları olduğu söylenir. (Bir eşi) bir batında dört erkek çocuk doğurdu."

Açıklama: Soyun tanrısal kökeni pekiştiriliyor.

其一變為白鴻；其一國於阿輔水、劍水之間，號為契骨；其一國於處折水；其一居踐斯處折施山，即其大兒也。

Çeviri: "Birisi ak bir kuğuya (beyaz turna?) dönüştü; biri Afu Suyu (Kem Nehri?) ve Jian Suyu (Yenisey Nehri?) arasında, Kırgız (Qigu / 契骨) olarak adlandırılan bir ülke kurdu; biri Chuzhe Suyu'nda bir ülke kurdu; biri Jiansi Chuzheshi Dağı'na yerleşti, bu onun en büyük oğluydu."

Açıklama: Bu kısım, Türk kökenli diğer halkların (özellikle Kırgızların) ve farklı boyların ortak bir atadan nasıl türediğini açıklayan bir soy ağacı efsanesidir.

山上仍有阿謗步種類，並多寒露。大兒為出火溫養之，咸得全濟。遂共奉大兒為主，號為突厥，即訥都六設也。

Çeviri: "Dağda hâlâ Abangbu'nun soyundan gelenler vardı ve (ortam) çok soğuk ve nemliydi. En büyük oğul onlar için ateş çıkarıp (onları) ısıtarak hepsinin kurtulmasını sağladı. Böylece hep birlikte en büyük oğulu reis olarak kabul ettiler ve ona Türk adını verdiler; yani Nedülü Şad (Nedu-liu She)."

Açıklama: Bu, hikayenin en kritik kısmıdır. Lider, halkını soğuktan ve yok olmaktan kurtaran, ateşi kontrol etme/üretme becerisine sahip kişidir. Bu, demircilikle uğraşan bir toplum için son derece anlamlı bir motiftir. "Şad" ise, Türklerde yüksek bir askeri unvandır.

訥都六有十妻，所生子皆以母族為姓。阿史那是其小妻之子也。

Çeviri: "Nedülü'nün on karısı vardı, doğan oğulların hepsi anne tarafının soyadını aldı. Aşına, onun küçük eşinden olan oğluydu."

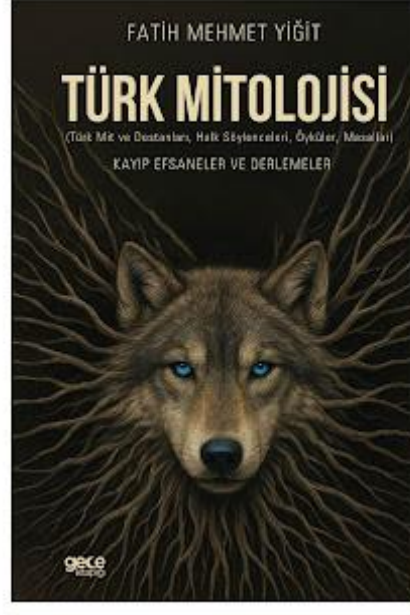
Açıklama: Anaerkil veya ekzogamik (dışarıdan evlilik) eski bir geleneğe işaret ediyor olabilir. Nihayetinde, tarihsel olarak hükmeden Aşına boyunun kökeni açıklanır.

訥都六死，十母子內欲擇立一人... 阿史那子年幼而跳最高者，諸子遂奉以為主，號阿賢設。

Çeviri: "Nedülü öldüğünde, on eş ve onların oğulları içinden birini seçmek istediler... Aşına oğlu yaşça küçük olmasına rağmen en yükseğe sıçrayan oldu, diğer oğullar onu reis olarak kabul ettiler ve ona Akın Şad (A-xian She) adını verdiler."

Açıklama: Lider seçiminde "sıçrama/atlama" yarışı motifi, hanedan veraset sisteminden farklı, liyakate dayalı bir "kut" (tanrısal yetki/şans) arayışını simgeler. "Akın Şad" adı, kahraman ve savaşçı bir lider imajı çizer.

Türkolog Fatih Mehmet Yiğit
TÜRK MİTOLOJİSİ

*****

TÜRKLERE YOL GÖSTEREN GÖKBÖRÜ (GÖKSEL KURT)

OĞUZ KAĞAN DESTANI

-OĞUZ KAĞAN DESTANINDA YOL GÖSTEREN GÖKBÖRÜ (GÖKKURT)

Tan ağarınca Oğuz Kağan'ın çadırına güneş gibi bir ışık girdi. O ışıktan gök tüylü ve gök yelesi büyük bir erkek kurt çıktı. Bu kurt Oğuz Kağan'a hitap etti ve: "Ey Oğuz, sen Urum üzerine yürümek istiyorsun; ey Oğuz, ben senin önünde yürümek istiyorum" dedi. Ondan sonra Oğuz Kağan çadırını dürdü ve gitti. Gördü ki, askerinin önünde gök tüylü ve gök yelesi büyük bir erkek kurt yürümektedir ve kurdun ardı sıra ordu gelmektedir.

Gök tüylü ve gök yelesi bu büyük erkek kurt bir kaç gün sonra durdu. Oğuz Kağan da askeri ile durdu.(1)

***

-ÇİN KAYNAKLARINDA GEÇEN GÖK-TÜRKLERİN KURTTAN TÜREYİŞİNİ VE KURTULUŞUNU ANLATAN, KURTARICI GÖKBÖRÜ EFSANESİ

Türkler, kabaca Hiung-nu'ların (Hunlar) bir kolu sayılır, soyadları Aşina'dır. Ayrı bir kabile oluştururlar. Daha sonra komşu bir devlet tarafından yenilgiye uğratıldılar ve ırkları neredeyse tamamen yok edildi. (Yıkımdan kurtulan) on yaşında bir çocuk vardı, askerler onun küçük olduğunu görüp öldürmeye kıyamadı, (sadece) onun ayaklarını kesip bir bataklığa attılar. Bir dişi kurt onu etle besledi. Çocuk büyüyünce kurtla çiftleşti ve (kurt) hamile kaldı. O komşu ülkenin kralı, (çocuğun hâlâ hayatta olduğunu duyunca) onu öldürmesi için tekrar (birini) gönderdi. Elçi (gittiğinde) çocuğun kurdun yanında olduğunu gördü ve ikisini de öldürmek istedi. Kurt bunun üzerine Gaochang (Turfan) ülkesinin kuzeyindeki dağlara kaçtı. Dağda bir mağara vardı, mağaranın içinde düz topraklar ve gür otlaklar, çevresi yüzlerce li, dört tarafı dağlarla çevriliydi. Kurt burada saklandı ve nihayet on erkek çocuk doğurdu. On erkek çocuk büyüdü, dışarıdan eş alıp hamile bıraktılar, sonradan her birinin bir soyadı oldu, Aşina bunlardan biridir. Soyuları çoğaldı, giderek yüzlerce aileye ulaştı. Birkaç nesil sonra, birlikte mağaradan çıktılar ve Ruru'lara (Avarlar) tabi oldular. Altın Dağ'ın (Altay Dağları) güneyinde yaşadılar ve Ruru'lara demirci oldular. Altın Dağ'ın şekli bir tolga (miğfer) gibiydi, onların göreneklerinde tolga'ya "Tūjué (Türk)" denilirdi, bu nedenle de bunu (kendilerine) isim olarak aldılar.(2)

***

-SÜRYANİ KRONİĞİNDE GEÇEN BÖRÜ/KURT SÖYLENCESİ

“Denilir ki onlar [Türkler] Doğu’dan Batı’ya göç ederken ve buralara gelirken köpeğe benzeyen bir yaratık (Kurt/Börü) gördüler. Bu yaratık onlara öncülük etmekte ve ancak Türkler bunun ne olduğunu ya da nereden geldiğini bilmemektedirler. Türkler bu yaratığa yaklaşamıyordu da. Göç sırasında hareket edilmesini istiyorsa Türklere kendi dillerinde “guş” kalkın! [ya da hazırlanın] diyordu. Türkler de hazırlanıp o nereye giderse onun ardından gidiyorlardı. Türkler bu yaratığı şimdiki hükmettikleri yerlere kadar takip etti. Ve yaratık durduğunda Türkler de burada çadır kurdular. Bu yaratık burada kayboldu ve Türkler de o bölgeden ayrılmadılar.”(3)

***

-ÇUVAŞ TÜRKLERİNDE YOL GÖSTEREN BÖRÜ/KURT EFSANESİ

Alp Destanı:

Dostlarım siz kutsal kurdun şarkısını duydunuz mu?

Duymuşsunuzdur. O bugün de, Alp'ı götürdüğü zamandaki gibi söylüyor. Bize, Aşa Pihambar'ın (Tanrı elçisinin)duygularını ulaştırıyor.

Atalarımız zamanında, uzakta Altın Dağları tarafında, Alp yiğit milletiyle yaşarmış. Sürü sürü hayvan beslemiş. Onların atları, kırlarda özgürce gezermiş. Semiz öküzler böğürüp yüksek dağları titretirmiş. Günler geçmiş. Yıllar bitmiş.

Alp yiğit bir gün batıdaki bereketli kırlar tarafına göç etmeyi düşünmüş. Boyların yöneticileri bir yere toplayıp amacını söyleyerek konuşmuşlar. Boyların yöneticileri onunla anlaşmışlar. Sonra, Alp de o akşam gece yarısı olunca, Gök-Tanrı ile konuşmak için dağa çıkmış.

Dualarını edip bitirince Alp'ın önünde aniden bir kurt görünmüş. Onun çevresi ışıkla kaplıymış. İnsan gibi konuşarak o, büyük Alp'e şöyle demiş:

“Büyük Alp, büyük Tanrının emriyle ben seni arkamdan batıya doğru götüreceğim. Sen endişelenme! Benim peşimden korkmadan yürü. Ben hep seninle birlikte, senin önünde olacağım. Senin hayvanlarını, halkını koruyacağım.” demiş.

Sonra Alp'in halkı sabahleyin erkenden batıya doğru göç etmek için hareket etmiş. Onun önünde zaman zaman mavi kurt görünmüş. Durup durup ulumuş. Peygamber köpeğinin uluması Alp'in halkına şarkı gibi işitilmiş. Onun vücudu gece daima, çepeçevre aydınlık içinde görünmüş. Yaşlıların söylediğine göre bu kurt, Alp'in milletini, Aramaşi Dağı'na doğru götürmüş. Bizim büyük atalarımızın bu çevredeki hayatı böyle başlamış...

Biz kurtlarız. Bizim neslimiz Alşih'te en eski diye bilinir. O, kurt soyundan türemiştir. Memurlar, bizim soyadımızı değiştirdiklerinde Rusça “volkov” diye yazmış. Atalarımızın büyük büyük babası bu yüzden çok sinirlenmiş:

—Biz kurtoğulları oluruz.?! Biz kurduz, demiş.

Alp halkını buraya Tanrı Kurdunun işareti ve yol göstermesiyle getirdi. Biz, o kurdun, o halkın neslindeniz. Diyerek Alp hakkındaki hikâyeyi anlatmış. Böylelikle, biz kurtlar, kutsal canın neslindeniz.(4)

***

-BAŞKURT TÜRKLERİNDE YOL GÖSTEREN BÖRÜ/KURT SÖYLENCESİ

Başkurt Destanı:

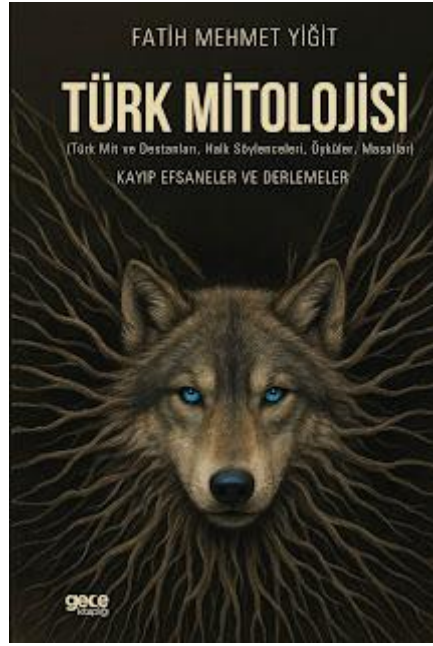
Eski zamanlarda uzak şarkta yüksek, karlı dağlarda 'Başkurt, Nogay, Kazak, Kırgız' kavimleri bir tek babanın evlâdı olarak yaşıyorlardı. O vakit 'Başkurt' Nogay, ve başka.." isimler yoktu. Bir zaman bunlar arasında ihtilâf ve mücadele zuhur etti. Günlerin birinde bu kabile reisi ava giderken önünde bir kurt peyda oldu. Reis, bu kurdu takip ede ede, cennet gibi ormanları ve nehirleri olan bir azametli dağlara geldi. O vakit Kurt birden bire kayboldu. Reis anladı ki, bu rehberlik eden Kurt, Tanrımdan bu kavme tayin edilmiş "Kut: talih"dir. Reis geriye, şark diyarına vardı. Kavim ve kabilesini beraber alıp Ural dağlarına getirdi. İşte diğer kardeşlerinden ayrılan bu kabileye "Başkurt" denildi ki, "Kurdun baş olup getirdiği kavim" demektir."(5)

Açıklama: Türk mit, destan ve söylencelerinde "kurt", bilinen anlamıyla yalnızca bir hayvan değil; Tanrı tarafından gönderilen, kurt donuna (şekline) bürünen, kurtarıcı ve yol gösterici göksel kutsal bir varlık olarak karşımıza çıkar. Bu nedenle "Gökbörü" (Göksel Kurt) adıyla anılır. Gökbörü tabiri muhtemelen Oğuz-Bozok boylarından Bozulus Türkmenlerince "Bozkurt" olarak telaffuz edilmiştir. Nitekim Pir Sultan Abdal ve Köroğlu'na ait türkülerde de "Bozkurt" sözcüğüne rastlanmaktadır.

Bu yol gösterici kutsal varlık, bozkırın özgür ruhlu hayvanı kurtla özdeşleşmiş ve Türklerin ulusal özgürlük ile bağımsızlık sembolü haline gelmiştir. Kurtların töreli (yaşam kurallarına bağlı) oluşu, aile klanına sadakati, sürü halinde organize hareket etmeleri ve belirli avlanma taktikleri kullanmaları; Hunlardan Göktürlere kadar uzanan süreçte savaşçıların kurtla özdeşleşmesine yol açmıştır. Bu husus, Göktürk yazıtlarında dahi açıkça belirtilmiştir.(6)

Fatih Mehmet Yiğit
TÜRK MİTOLOJİSİ

KAYNAKÇA:

- 1-Wilhem Bang & ARAT, Reshid Rahmeti. Oğuz Kağan Destanı
- 2-《周書》(Zhōu Shū) - Kuzey Zhou Hanedanlığı'nın (MS 557-581) resmi tarihi.
- 3-Süryani Mikail Kroniği(1126-1199) /Michael, Chronique, III, s. 155
- 4-Çuvaş Türkleri Alp Destanı/Çuvaş Halih Pultarılıhı, Çuvaş Eposu, s. 41-42/Haz. G. Yumart, İ. G. Trofimova) Şupaşkar 2004.
- 5-İnan, Abdülkadir, "Türk Rivayetlerinde Bozkurt", Makaleler ve İncelemeler, C II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1987.
- 6-Fatih Mehmet Yiğit, Türkoloji Makaleleri, Gece Yayınevi